

Foto impressie bos en bomen in Zuid-Holland

Groeimodel Bos- en bomenbeleid Beschrijving stand van zaken

September 2020

Provincie Zuid-Holland

Elke dag beter. Zuid-Holland.

Samenvatting stand van zaken en ambities Bos- en bomen

Bos en bomen staan in de publieke belangstelling. Met PS is afgesproken om te werken aan een Bos- en bomenbeleid en hen voor de behandeling van de begroting 2021 te informeren over de stand van zaken. Ook het Rijk werkt, in overleg met de provincies, aan een Nationale bossenstrategie. Het advies van het College van Rijkadviseurs is om daarbij zeker ook te investeren in bos en bomen in de westelijke randstad.

In de voorliggende notitie wordt aan de hand van drie pijlers de stand van zaken van het Zuid-Hollandse Bos- en bomenbeleid beschreven. De belangrijkste punten per pijler zijn hieronder samengevat.

Pijler 1. Bescherming bestaand bos

- We werken aan enkele aanpassingen aan de omgevingsverordening om bestaand bos nog beter te beschermen. Voor de besluitvorming wordt aangehaakt op de volgende verzamelherziening van de verordening. De belangrijkste inhoudelijke voorstellen zijn benoemd in deze notitie.

Pijler 2. Uitbreiding bos en bomen

- Kleinschalige bosuitbreiding en aanplant van solitaire bomen kan veel bijdragen aan onze provinciale opgaven, zoals gezondheid, klimaatadaptatie, biodiversiteit, verduurzaming van de landbouw, CO₂ opslag en een aantrekkelijke leefomgeving. We zien diverse mogelijkheden om dit te doen met behoud van onze karakteristieke open landschappen. Bovendien zijn er verschillende initiatieven uit de samenleving om aan de slag te gaan met het aanplanten van bomen en sluit dit aan op de ambities uit de Nationale bossenstrategie. We gaan via drie sporen aan de slag:
 - o Uitbreiding bos en bomen wordt gekoppeld aan provinciale opgaven en als ambitie mee genomen bij lopende gebiedsprocessen en programma's. Zoals bij bodemdaling, waterberging, verduurzaming landbouw, gebiedsprocessen stikstof, infrastructurele projecten, circulair bouwen, verstedelijkingsopgave en diverse andere gebiedsprocessen zoals voor het Landschapspark Zuidvleugel.
 - o In het Zuid-Hollands Programma Natuur werken we, samen met onze Groene partners, een onderdeel Bos en bomen uit. We sluiten aan bij dit programma omdat een deel van de afspraken over financiering en governance van de doelen uit de Nationale bossenstrategie ook via het Programma Natuur lopen. De prioriteit binnen het Programma Natuur ligt bij het oplossen van knelpunten rondom stikstofgevoelige natuur.
 - o Daarnaast zien we kans om in 2021 al vaart te maken door aan te sluiten bij concrete maatschappelijke initiatieven en daardoor ook spoor 1 en 2 goed van de grond te krijgen.
- Aan alle provincies is vanuit de Nationale bossenstrategie gevraagd om ook de mogelijkheden voor bosuitbreiding binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN) in beeld te brengen. In Zuid-Holland zijn de kansen beperkt omdat veel (internationale) natuurdoelen binnen onze provincie afhankelijk zijn van een open landschap. We zien ruimte voor circa 150 ha extra bos binnen het NNN en werken dit de komende periode verder uit.

Pijler 3. Vitaliteit bestaande bossen en bomen

- Aandachtspunten m.b.t. de vitaliteit van de bossen binnen het NNN worden meegenomen in reguliere overleggen over het NNN en de N2000 gebieden.
- In de recreatiegebieden is investeren in vitaliteit en diversiteit noodzakelijk om de bossen toegankelijkheid te houden en de beleefbaarheid te vergroten. Het budget vanuit recreatie is beperkt. We gaan wij als onderdeel van het Zuid-Hollandse Programma Natuur verkennen welke mogelijkheden er zijn om extra te investeren in vitaliteit, biodiversiteit en beheer van deze recreatiebossen.
- Ook langs provinciale wegen investeren we in behoud en vitaliteit van de bomen. Bij het beheer en onderhoud betrekken we verschillende aspecten zoals landschap biodiversiteit en klimaatadaptatie.

Via het Programma Natuur, het Klimaatakkoord en mogelijk ook via het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie komt landelijk budget beschikbaar voor de ambities uit de Nationale bossenstrategie. De verdeling moet nog uitgewerkt worden en ondanks dat er veel geld beschikbaar komt zal dit waarschijnlijk niet de hoge landelijke ambities dekken. Met bovenstaande aanpak willen we in Zuid-Holland actief aan de slag gaan met de kansen die we zien en proberen een deel van het landelijk beschikbare budget in te zetten voor meer bos en bomen in Zuid-Holland.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Doel van notitie	5
1.3	Belang van bos en bomen	5
1.4	Zuid-Holland in relatie tot de Nationale bossenstrategie	6
2	Bescherming bestaand bos (behouden wat je hebt)	7
2.1	Hoeveel bos hebben we in Zuid-Holland?	7
2.2	Huidige wetgeving en beleid vastgelegd in de verordening	7
2.3	Voorstel voor aanpassing aan de verordening	8
3	Uitbreiding van bossen en bomen	9
3.1	Wat hebben we de afgelopen periode gedaan?	9
3.2	Verkenning extra bos binnen het Natuurnetwerk Nederland	9
3.3	Verkenning uitbreiding bos en bomen buiten het NNN	9
3.4	Advies Rijksadviseurs Landschap	14
3.5	Hoe verder?	15
4	Vitaliteit bestaande bossen en bomen	17
4.1	Wat is een vitaal bos en waarom is het van belang?	17
4.2	Beleid en afspraken over beheer binnen het Natuurnetwerk	18
4.3	Beleid en afspraken over beheer binnen recreatiegebieden	18
4.4	Bomen langs provinciale wegen	19
Bijlage 1:	Voorstel voor aanpassingen in omgevingsverordening	21
Bijlage 2:	Aandachtspunten vitaliteit en beheer binnen NNN en Natura 2000 gebieden	22

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

PS hebben gevraagd het Bos- en bomenbeleid nader uit te werken (motie 881, 3 juli 2019). Deze vraag richtte zich op het beschermen van bestaand bos. In reactie op deze motie is aangegeven dit breder op te pakken. In maart 2020 hebben wij PS, via een brief (2020-725320589), geïnformeerd over de Nationale bossenstrategie en de Zuid-Hollandse uitwerking hiervan. Toegezegd is om te werken aan een groeimodel Bos- en bomenbeleid en PS hierbij te betrekken.

1.2 Doel van notitie

In deze notitie is, aan de hand van drie pijlers, de stand van zaken voor het Zuid-Hollandse Bos- en bomenbeleid beschreven:

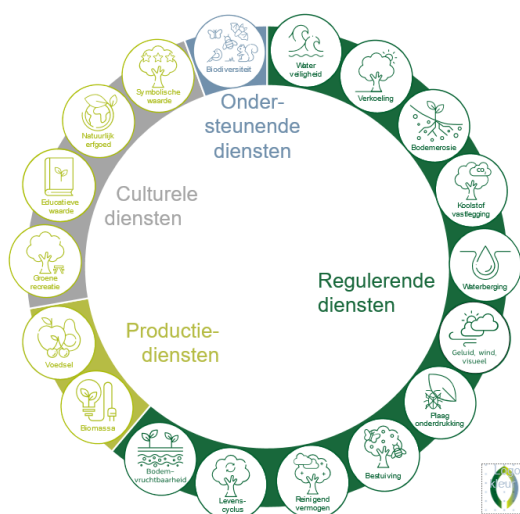
- Pijler 1: Bescherming bestaande bossen (behouden wat je hebt)
- Pijler 2: Uitbreiding van bos en bomen
- Pijler 3: Investeren in vitaliteit van de bestaande bossen

De notitie kan gezien worden als groeimodel. Het geeft de richting aan waarmee GS de komende tijd aan de slag willen.

1.3 Belang van bos en bomen

Bossen en bomen leveren veel ecosystemediensten (zie figuur1) en kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan onze provinciale opgaven zoals recreatie, gezondheid (o.a. door versterken immuunsysteem en verminderen van stress), CO₂ opslag, biodiversiteit, klimaatadaptatie (tegengaan hittestress en opvang overmatige neerslag) en verduurzaming van de landbouw. Ook de maatschappelijke belangstelling voor de bossen en bomen neemt toe. Er zijn verschillende initiatieven vanuit de samenleving en de markt om bomen aan te planten en er zijn zorgen over het kappen van bomen. Op dit moment beslaat slechts 3 % van Zuid-Holland uit bos.

Investeren in bomen is ook benoemd in het coalitieakkoord (zie kader).

Bomen in het coalitieakkoord

- “We onderzoeken de mogelijkheid om in het landelijk gebied meer ruimte te voorzien voor bomen zonder dat het ten koste gaat van het open gebied en de boerenlandvogels.”
- “We zetten in op een klimaatbestendige omgeving door het stimuleren van voldoende groen en water in en om woonwijken.”
- “We stimuleren meer groen in de steden en op bedrijventerreinen.”

Figuur 1. De verschillende ecosystemediensten die bomen leveren (Bron Cobra)

1.4 Zuid-Holland in relatie tot de Nationale bossenstrategie

Het Rijk werkt, in overleg met de provincies, aan een Nationale bossenstrategie. De bossenstrategie wordt via de BAC_VP ook door de provincies vastgesteld. Belangrijkste doelstelling is de realisatie van 37.000 ha extra bos in Nederland (dat is 10 % extra ten opzichte van het huidige bosareaal) en een forse kwaliteitsverbetering in bestaande bossen. Planning is dat de Nationale bossenstrategie eind 2020 aan de minister wordt aangeboden. Afspraken over financiering en uitvoering volgen later en worden o.a. gekoppeld aan het Programma Natuur.

We hebben de mogelijkheden verkend om vanuit de provincie Zuid-Holland een bijdrage te leveren aan deze landelijke doelen. De uitkomsten worden toegelicht in deze notitie en hierbij wordt ook een relatie gelegd met de (concept) afspraken uit de Nationale bossenstrategie.

Het College van Rijkadviseurs Landschap is met een advies gekomen ten aanzien van de Nationale bossenstrategie. Zij adviseren nadrukkelijk om ook te investeren in bos en bomen in de Randstad omdat dit een meerwaarde heeft voor veel mensen en zij juist ook koppelkansen zien met de verstedelijkingsopgave. Een citaat uit dit advies is bijvoorbeeld:

“Wie de ruimtelijke opgaven voor Nederland en met name de dichtbevolkte Randstad bekijkt, realiseert zich dat veel meer groen ‘om de hoek’ nodig is om een aangename en gezonde leefomgeving te creëren. Dat geldt voor steden, maar ook voor dorpen. De Bossenstrategie is een kans om aan deze noden tegemoet te komen. Dankzij eerder beleid zoals het Rijksbufferzonebeleid, de Randstadgroenstructuur en de Strategische Groenprojecten zijn er nog altijd groene zones rondom de steden, ook al zijn deze vaak matig publiek toegankelijk. Bosontwikkeling kan de toegankelijkheid van het gebied rond steden sterk vergroten.”

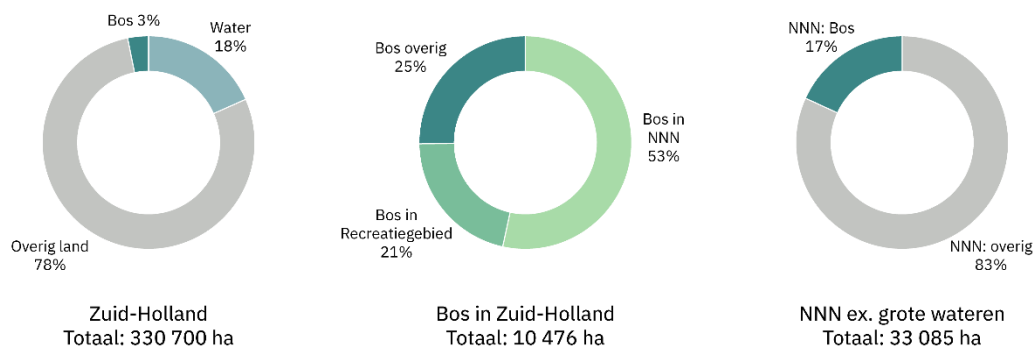
De rijksadviseurs hebben een voorbeelduitwerking voor de westelijke Randstad gemaakt (zie paragraaf 3.4). Dit advies is nog niet met u gedeeld. Het is zeer recent verschenen en wij willen dit eerst ook met de nieuwe Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit bespreken

2 Bescherming bestaand bos (behouden wat je hebt)

2.1 Hoeveel bos hebben we in Zuid-Holland?

Slechts 3% van Zuid-Holland bestaat uit bos¹ (zie figuur 2). Het merendeel ligt binnen het Natuurnetwerk (53 %) en binnen recreatiegebied (21 %). 17% van het Natuurnetwerk bestaat uit bos.

Een kwart van het bos ligt buiten het NNN en de recreatiegebieden. Deze overige categorie bestaat met name uit grote stadsparken en bossen in de steden zoals het Kralingse bos in Rotterdam of grote stadsparken in Den Haag. Ook kleine snippers bos in het landelijk gebied en overhoeken langs (provinciale) wegen vallen binnen deze laatste categorie. De bijbehorende kaart wordt binnenkort gepubliceerd op de Staat van Zuid-Holland.

Figuur 2. Oppervlakte bos binnen Zuid-Holland en de verdeling tussen verschillende gebieden (data afkomstig uit LULUCF, Wageningen Universiteit 2017, zie voet 1 voor toelichting)

2.2 Huidige wetgeving en beleid vastgelegd in de verordening

Bossen en bomen zijn beschermd via de Wet natuurbescherming, de provinciale omgevingsverordening, en door de gemeentelijke kapverordeningen.

In de Wet Natuurbescherming is vastgesteld dat er een kapmelding moet worden gedaan bij houtopstanden groter dan 1000 m² (10 are) en bomenrijen van meer dan 20 bomen², die buiten de bebouwde kom liggen. Bos en bomen binnen de bebouwde kom³ zijn via beleid en verordening van gemeentes beschermd.

¹ Voor het maken van deze figuren is gebruikt gemaakt van de LULUCF - Land Use, Land-Use Change and Forestry (Wageningen Environmental Research, 2017). Deze dataset is gebaseerd op de VN Food and Agriculture Organization-definitie van bos. Onderdeel van de definitie: boomkroonbedekking van meer van 10% en een aaneengesloten oppervlak van minimaal 0.5 ha. Voor de begrenzing van de recreatiegebieden is gebruikt gemaakt van de omgevingsverordening Zuid-Holland (augustus 2020).

² Uitzondering hierop zijn bomen op erven of in tuinen en wilgen of populieren langs wegen of landbouwgrond. Ook voor dunningen (het verwijderen van bomen om andere bomen meer ruimte te geven) is niet meldingsplichtig.

³ Hiervoor stellen gemeentes, in overleg met de provincie een speciale bebouwde kom houtopstanden vast. Er wordt op dit moment aan gewerkt om deze allemaal digitaal vast te leggen en beschikbaar te stellen. Zie <https://geo.ozhz.nl>

De provincie is bevoegd gezag buiten de bebouwde kom. Kapmeldingen worden ingediend bij de Omgevingsdienst Haaglanden. De Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid houdt toezicht op de uitvoering van vellingen (kapwerkzaamheden) en herplantverplichtingen.

In de provinciale omgevingsverordening is de bescherming van bos via twee sporen geregeld. Via onderdeel houtopstanden en via het onderdeel ruimtelijke kwaliteit. In het onderdeel houtopstanden staat wanneer een kapmelding gedaan moet worden en herplant verplicht is. Via het onderdeel ruimtelijke kwaliteit en de bijbehorende beleidsregel compensatie natuur, landschap en recreatie is extra bescherming van bossen binnen het Natuurnetwerk Nederland, de recreatiegebieden, en karakteristieke landschapselementen geregeld.

Daarnaast gelden ook de aanvullende regels m.b.t. de in het bos levende beschermde dieren en planten (soortenbescherming) zoals vastgelegd in de Wet Natuurbescherming.

2.3 Voorstel voor aanpassing aan de verordening

Afgelopen periode is samen met de omgevingsdienst en enkele terreinbeheerders onderzocht op welke punten verbetering mogelijk is. De belangrijkste voorstellen voor aanpassing waar aan we werken zijn:

- Verplichten van boscompensatie als er bos verdwijnt in het kader van natuurherstel
- Bos dat gekapt is buiten NNN of recreatiegebieden mag niet meer binnen het NNN of recreatiegebieden gecompenseerd worden
- Extra aandacht voor houtopstanden van voor 1850 (in ieder geval indien groter dan 1000 m²), A-locaties bossen en bosreservaten

Voor de besluitvorming wordt aangehaakt op de eerstvolgende verzamelherziening van de omgevingsverordening. De definitieve teksten worden dan ter goedkeuring aan GS en PS voorgelegd. Zie bijlage 1 voor een toelichting op de voorstellen.

Foto 1. & 2 Paardrijden en spelen in recreatiegebied Develbos

3 Uitbreiding van bossen en bomen

3.1 Wat hebben we de afgelopen periode gedaan?

Afgelopen maanden is een verkenning uitgevoerd naar de mogelijkheden voor extra bos en bomen in Zuid-Holland. De landelijke ambitie uit de Bossenstrategie is 37.000 ha extra bos. Hiervan wordt 15.000 ha binnen het NNN gezocht en de rest daarbuiten.

Vanuit de Nationale bossenstrategie is aan alle provincie gevraagd om de mogelijkheden binnen het NNN in beeld te brengen. In Zuid-Holland zijn de kansen beperkt (zie paragraaf 3.2).

Buiten het NNN is landelijk nog niet gesproken over een verdeling tussen de provincies. Wel is aan de provincies gevraagd om de regierol te pakken in het landelijk gebied. Het Rijk ziet mogelijkheden voor uitbreiding op Rijksgronden. Binnen steden en dorpen wordt gekeken naar gemeenten en in beekdalen naar de waterschappen. Vooruitlopend hierop hebben we binnen Zuid-Holland de kansen op hoofdlijnen verkend. We zien mogelijkheden voor kleinschalige bosuitbreiding en uitbreiding van solitaire bomen in combinatie met realiseren van onze provinciale opgaven (zie paragraaf 3.3).

Het college van Rijksadviseurs heeft in augustus 2020 advies uitgebracht en beschreven op welke manier bos en bomen het Nederlandse landschap kan versterken en welke kansen zij zien. Zij adviseren uitdrukkelijk om ook te investeren in bos en bomen in de randstad omdat dit een meerwaarde heeft voor veel mensen (zie paragraaf 3.4).

3.2 Verkenning extra bos binnen het Natuurnetwerk Nederland

De verkenning is gedaan doormiddel van een kaartanalyse en verkennende gesprekken met de grote terreinbeheerders. Gebleken is dat (i.v.m. het belang van internationale natuurdoelen) ruimte is voor maximaal ongeveer 150 ha bosuitbreiding. Hiervan kan maximaal 60 ha in het bestaande NNN⁴ worden gerealiseerd en ongeveer 90 ha in nog nieuw aan te leggen NNN. We willen de komende tijd de mogelijkheden per locatie verder onderzoeken. Daarnaast ontstaat er door natuurlijke verjonging extra bos in de Delta.

Enkele andere provincies zien veel meer mogelijkheden binnen het NNN. Opgeteld komen we met de 12 provincies redelijk in de buurt van de landelijke ambitie van 15.000. Het blijft nog spannend of deze ambitie realistisch is.

3.3 Verkenning uitbreiding bos en bomen buiten het NNN

De verkenning buiten het NNN is gedaan aan de hand van de volgende twee vragen:

- Hoe draagt uitbreiding van bos en bomen bij aan onze provinciale opgaven? (paragraaf 3.3.1)

⁴ Staatbosbeheer werkt parallel aan een eigen analyse. Zij betrekken daarbij niet alleen het NNN, maar ook de recreatiegebieden. Deze analyse is nog niet af, maar ook zij verwachten niet veel mogelijkheden binnen het NNN.

- Wat zijn de mogelijkheden per landschapstype en welke initiatieven lopen er (paragraaf 3.3.2)?
Samengevat zien we in alle landschapstypen mogelijkheden voor kleinschalige bosuitbreiding, extra landschapselementen en losse bomen ter versterking van het landschap. Dit kan een belangrijke bijdragen leveren aan veel van onze provinciale opgaven. Vanwege de ruimtedruk en landschappelijke kwaliteit, zien we geen ruimte voor grootschalige aanleg van bossen.

Ook vanuit de samenleving zijn er verschillende initiatieven om meer bomen te planten o.a. om CO₂ te compenseren. Voorbeelden zijn Plan Boom van de Milieufederatie, Tiny forests en groene schoolpleinen (provincie draagt al aan deze laatste twee initiatieven bij) en diverse nieuwe initiatieven voor voedselbossen. Organisaties als Trees for all, Buitenfonds, Groenfonds en Landlife company willen investeren en de verzekeringsmaatschappij ASR wil bijvoorbeeld extra bos realiseren in de Hoekse Waard. De IVN natuureducatie legt zich toe op meer bomen in de stad en het creëren van bewustwording en draagvlak. Staatsbosbeheer verkent actief de mogelijkheden in de terreinen die zij beheren. Ook verschillende gemeentes, waaronder Nieuwkoop⁵, Krimpenerwaard⁶, Zuidplas en verschillende gemeentes op IJsselmonde hebben ambities voor meer bos en bomen. Dunea⁷ en verschillende recreatieschappen hebben aangegeven graag samen op te willen trekken met de provincie om meer bos en bomen te realiseren.

3.3.1 Bomen in relatie tot enkele belangrijke provinciale opgaven

Zoals in de inleiding is benoemd leveren bomen verschillende ecosysteemdiensten (zie figuur 1) en kunnen bijdragen aan verschillende provinciale opgaven. Hieronder worden enkele kansen toegelicht.

Bomen in relatie tot stikstof

Bos en bomen kunnen stikstof invangen. Effecten zijn lokaal en dragen beperkt bij aan het verminderen van de effecten van stikstof⁸. Veel is nog onbekend over het inzetten van deze maatregel, maar waarschijnlijk is aanplant van brede beplantingssingels rondom bedrijven de meest effectieve optie.

Een veel groter effect is te bereiken als boeren, dichtbij stikstofgevoelige natuur willen stoppen of minder intensief willen boeren. In toekomstige bufferzone rondom Natura 2000 gebieden kunnen bossen of brede houtsingels bijdragen aan verschillende provinciale opgaven zoals: gezondheid, aantrekkelijk landschap, biodiversiteit, Natura 2000 doelen, recreatie & sport en houtproductie voor een circulaire economie. Wel moet per locatie bepaald worden of bosontwikkeling inderdaad gewenst is en of het vanuit de Natura 2000 doelstellingen niet noodzakelijk is om een ander type natuur te ontwikkelen.

Gezonde groene leefomgeving en stad-land verbindingen;

Het realiseren van extra bos en bomen levert een bijdrage aan zowel klimaatadaptatie (hittestress en vasthouden water) als aan het creëren van een gezonde en bewegingsvriendelijke leefomgeving. Niet alleen in de steden en dorpen, maar ook in de verbinding tussen stad en land.

Uit belevingswaarde onderzoek blijkt dat bos hoog wordt gewaardeerd door recreanten⁹ en ook de opvangcapaciteit van bossen is in vergelijking tot andere natuurtypen groot.

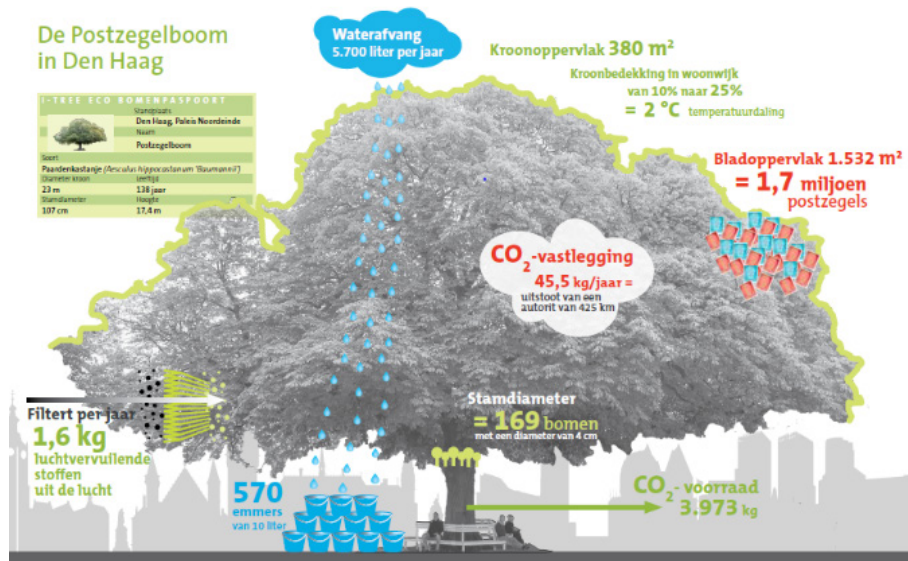
5 Nieuwkoop heeft in een quickscan uitgevoerd, waarin staat beschreven welke kansen zij zien.

6 Krimpenerwaard heeft in het collegeprogramma de ambitie staan om 10 % meer bomen te realiseren en wil de mogelijkheden voor meer bos samen met de provincie, groenalliantie en SBB verder uitwerken

7 Binnen de duingebieden ziet Dunea, vanwege behoud van andere natuurwaarden, geen mogelijkheden

8 Uit onderzoek blijkt dat direct achter een beplanting de depositie van ammoniak met 12 % af kan afnemen, op 300 meter afstand neemt dit af tot slecht 1 %. Een bufferzone kan dus lokaal de depositie in een natuurgebied verminderen, maar is echt maatwerk. Over de effecten van bomen rondom een stikstofbron, en combinaties met agroforestry, is nog veel onbekend (Literatuurstudie Unie van bosgroepen, 2020). Ook op deze manier wordt stikstof ingevangen, maar de effecten zijn lastig te kwantificeren en niet goed in AERIUS te kwantificeren.

9 Voor meer informatie zie https://staatvan.zuid-holland.nl/portfolio_page/groenbeleving-in-het-buitengebied

Figuur 3 Voorbeelduitwerking bijdrage boom in de stad (bron: www.hetHaagseGroen.nl)

Er zijn veel onderzoeken gedaan waaruit blijkt dat bomen en bos een positieve invloed hebben op ons welbevinden en gezondheid. Aanwijzingen hiervoor zijn; uitstel van behoeftebevrediging, meer zelfbeheersing, sneller herstel van operatie bij uitzicht op bomen, bomen werken rustgevend voor onze ogen (en daarmee ons zenuwstelsel), stress-hormonen nemen af, immuunsysteem wordt versterkt en er wordt gemeten dat de aanwezigheid van bomen de bloeddruk stabiliseert. Deze kennis is opgehaald uit literatuuronderzoek gedaan in het kader van het programma Gezond en Veilig en wordt benut bij de uitvoering van dit provinciale programma.

Waterberging, bodemdaling en CO₂ opslag en Natura 2000

Sommige bostypen kunnen goed tegen hoog water. Dit type bos kan dus veel water bergen, veel CO₂ opslaan, en op veengrond ook bodemdaling tegengaan. Een natte bufferzone kan ook bijdragen aan het vasthouden van water in Natura 2000 gebieden en kan op die manier bijdragen aan de Natura 2000 doelen en het stikstofdossier. Vochtige bossen herbergen eveneens een hoge biodiversiteitswaarde en kunnen bijdragen aan de internationale natuurdoelen. Ook in het kader van de Nationale bossenstrategie is daarom geadviseerd om in te zetten op uitbreiding van dit bostype.

Foto 3 Spelen in het Loetbos (bron: <https://bureauris.nl>)

Foto 4 Klimaatlim bos met waterberging vb. in Brabant

Natuurinclusieve landbouw

Bomen kunnen bijdragen aan de verduurzaming van de landbouw vanwege verbetering, ontwikkeling, en instandhouding van gezonde agro-ecosystemen. Bomen zorgen voor een gezonde bodem, houden water vast, zijn een belangrijke bron van nectar en bestuiving, helpen bij bestrijding van ziektes en plagen en zorgen voor schaduw voor vee.

Boerennatuur¹⁰ ziet met name kansen voor extra bomen op erven. De agrarische natuurvereniging Voorne putten heeft ideeën voor meer bomen. In de Alblasserwaard- Vijfheerenlanden lopen maatschappelijke initiatieven gericht op agroforestry, zoals onderzoek naar sponsbos om water vast te houden, erfbeplanting en combinaties met fruitteelt. Daarnaast zijn er diverse initiatieven voor voedselbossen, waarbij naar verbreding en functiecombinaties wordt gezocht.

De bestaande instrumenten om te investeren in bomen in het landelijke gebied zijn in Zuid-Holland op dit moment zeer beperkt. Zo is het agrarisch natuurbeheer vooral gericht op weidevogels. In weidevogelgebieden is aanleg van bos niet wenselijk, maar erfbeplanting is vaak wel mogelijk. Daarnaast is niet het hele agrarische gebied geschikt leefgebied voor weidevogels.

Landelijk wordt er samen met LTO gewerkt aan een aanvalsplan houtige landschapselementen. Dit wordt getrokken vanuit het Deltaplan biodiversiteit. Voor toekomstige financiering wordt gekeken naar vernieuwing van het Gemeenschappelijk Landbouw beleid (GLB). Vooruitlopend hierop werkt het Rijk aan een nieuwe subsidieregeling voor het aanplanten van bomen in het landelijk gebied. Deze regeling is binnenkort beschikbaar.

Circulaire economie

Met nieuwe technieken zoals “Cross Laminated Timber” (CLT) kunnen sterke houten constructies gebouwd worden. Doordat er geen beton gebruikt hoeft te worden, wordt er veel CO₂ uitstoot bespaard.

We zijn als Zuid-Holland door het Rijk gevraagd als partner in de “Strategische Verkenning Biobased Bouwen”. Dit wordt opgepakt vanuit de transitieagenda Circulair Bouwen en past goed binnen de ambitie van de Nationale bossenstrategie. Hierin staat dat provincies bijdragen aan een hoogwaardige toepassing van hout via onder andere duurzame aanbesteding.

Foto 2. Voorbeeld agroforestry. Bomen zorgen o.a. voor beschutting, bestuiving, plaagregulatie en aanvullende opbrengst door noten, fruit of hout (bron: wur.nl)

Foto 6. Schaduw voor vee wordt steeds belangrijker (bron foto: bomen voor koeien.nl)

¹⁰ Boerennatuur vertegenwoordigt zo'n 10 á 15 % van de boeren in ZH

3.3.2 Kansen per landschapstype

Kustlandschap (inclusief achterland):

Tegen de duinen (in de landgoederenzone) liggen kansen voor bosontwikkeling. Dunea trekt hierbij graag samen met de provincie op en er zijn geschikte locaties verkend in het kader van het Nationaal park Hollandse duinen. Ook zijn er combinaties mogelijk met de verstedelijkingsopgave (zoals in Valkenburg).

Solitaire bomen, laanbeplantingen en houtwallen kunnen de landschappelijke kwaliteiten van de bollenstreek vergroten. In het Westland zijn de mogelijkheden vanwege de kassen beperkt, maar ook hier kunnen bomen in de binnenduintrand (in samenhang met de herstructurering van de glastuinbouw en de ontwikkeling van het Nationaal Park Hollandse Duinen) de landschappelijke kwaliteit versterken.

Veenweidelandschap

In de veenweidegebieden zijn bodemdaling en verbetering van de biodiversiteit grote opgaven. Waar voorheen sprake was van open landschappen, bestaande uit weilanden met houtwallen, bosjes en solitaire bomen, zijn de veenweidegebieden nu veelal kaal. Het is het onderzoeken waard om te bekijken hoe een gerichte aanplant kan bijdragen aan: het tegengaan van bodemdaling (in combinatie met waterberging en ontwikkeling van bos op natte grond) het vergroten van de biodiversiteit, verduurzaming van de landbouw en het versterken van de landschappelijke kwaliteit.

Hierbij moet goed rekening worden gehouden met bestaande landschappelijke kwaliteiten en natuurwaarden. Dit kan bijvoorbeeld door extra bos in directe omgeving van dorpen te situeren. Gemeente Krimpenerwaard, Nieuwkoop en recreatieschappen hebben aangegeven samen met de provincie op te willen trekken.

Deltalandschap:

De open en grootschalige polders van het deltagebied zijn bij uitstek geschikt voor vollegrond tuinbouw. Landschappelijk gezien past bosontwikkeling het meest op de koppen van de eilanden, in aansluiting op de duinen, langs de rivierarmen in de Delta en in directe omgeving van dorpen.

Foto 7 Bomen in de landgoederenzone (Kustlandschap)

Figuur 8 Voorbeeld van houtwal in Veenweidegebied (nabij Gouda).

Stedelijk landschap:

Dit landschap is het sterkst aan verandering onderhevig. Bomen passen goed in het stedelijk landschap. Specifieke bijdragen van bomen in dit landschapstype zijn: het zorgvuldig vormgeven van overgangen en randen zodat minder fraaie bedrijventerreinen en stadsranden mooier ingepast worden, het creëren van kansen voor recreatie om de hoek, het vergroten van een gezonde, groene leefomgeving, en het tegengaan van hittestress. Kansen liggen bijvoorbeeld bij:

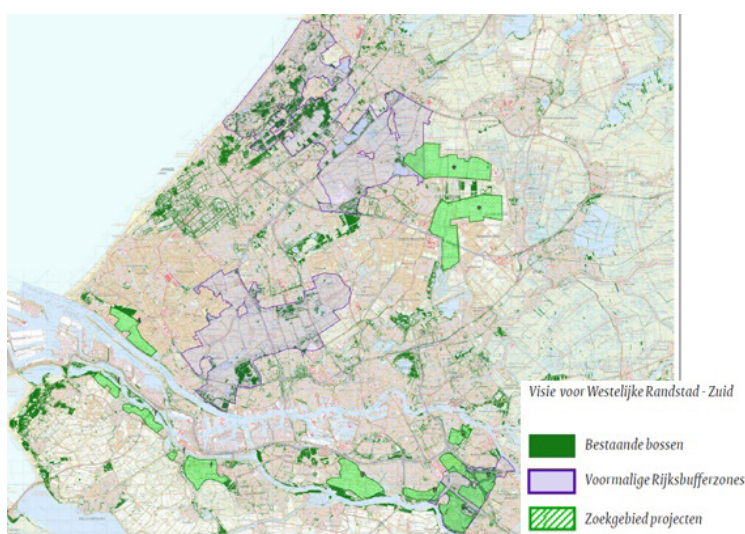
- De ontwikkeling van nieuwe woningbouwlocaties. In de concepttekst van de Zuid-Hollandse omgevingsvisie staat: “We onderschrijven daarnaast de doelstelling uit het Klimaatakkoord om bij de realisatie van nieuwe wijken direct ook bos en extra bomen te realiseren.” Voor gebiedsontwikkeling op verstedelijkingslocaties zijn in eerste instantie gemeenten het bevoegd gezag om invulling te geven aan bovenstaande doelstelling.
- Gebiedsprocessen in het kader van ‘Landschapspark Zuidvleugel’
- Staatsbosbeheer onderzoekt de mogelijkheden voor bosuitbreiding in recreatiegebieden. Ook diverse recreatieschappen hebben aangegeven hier met de provincie mee aan de slag te willen gaan. Dit kan tot meer bos en bomen leiden in de overgang van stad naar land.

3.4 Advies Rijksadviseurs Landschap

In het advies van de Rijksadviseurs zijn vier speerpunten voor bosuitbreiding benoemd:

- NNN en verbindingszones
- Bufferzone rondom Natura 2000 gebieden (met nieuw bos, agroforestry of bomen in combinatie met natuurinclusieve landbouw)
- Nieuwe stads- en dorpsbossen
- Nieuwe productiebossen (in de vorm van rijke gevarieerde, inheemse loofbossen)

Voor de westelijke Randstad is een voorbeelduitwerking gemaakt met zoekgebieden (zie figuur 5). In het rapport wordt benadrukt dat de zoekgebieden op verschillende manieren kunnen worden ingevuld. Niet alleen met bos, maar ook met landschapsparken waarin ruimte is voor agrarische activiteiten, toerisme, recreatie & sport en wonen. Belangrijk is dat de karakteristieken van het landschap ter plekke leidend blijven. Zie voor informatie het advies¹¹

Figuur 4. Voorbeelduitwerking zuidwestelijke Randstad (Rijksadviseurs Landschap)

¹¹ <https://www.collegevanrijksadviseurs.nl/actueel/nieuws/2020/08/27/bossenstrategie>

3.5 Hoe verder?

Er is op dit moment geen provinciaal budget voor uitbreiding van bos en bomen. Via het Programma Natuur, het klimaatakkoord en mogelijk via het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie komt landelijk budget beschikbaar voor de realisatie van de doelen uit de Nationale bossenstrategie. De verdeling moet nog uitgewerkt worden en ondanks dat er veel geld beschikbaar komt zal dit waarschijnlijk niet alle hoge ambities dekken. Als we een deel van dit budget willen vrijmaken voor de kansen die we zien in Zuid-Holland, moeten we hier als provincie het komend jaar actief mee aan de slag gaan en zelf ook willen investeren. We gaan daarom via drie sporen aan de slag:

1. Uitbreiding bos en bomen wordt gekoppeld aan de andere opgaven
2. Werken aan een onderdeel bos en bomen in het Zuid-Hollands Programma Natuur
3. We willen proberen om in 2021 al vaart te maken door aan te sluiten bij concrete maatschappelijke initiatieven

Deze drie sporen worden hieronder verder toegelicht

3.5.1 Uitbreiding bos en bomen wordt gekoppeld aan de andere opgaven

Binnen de verschillende opgaven en gebiedsprocessen, waar de provincie betrokken bij is, wordt bekeken of er meekoppelkansen zijn voor meer bos of bomen. Voorbeelden zijn:

- Landschapspark Zuid- Vleugel.
- Gebiedsprocessen stikstof
- Bodemdaling, waterberging in combinatie met ontwikkeling van natte veenbossen
- Verduurzaming landbouw (alleen buiten weidevogelkerngebieden)
- Verstedelijkingsopgave (zoals Zuidplas en Valkenburg en kleinschaligere ontwikkelingen)
- Landschapsontwikkeling in de Alblasserwaard Vijfheerenlanden (LUD)
- Infrastructurele projecten
- Realisatie en beheer Natuurnetwerk

3.5.2 Onderdeel Bos en bomen uitwerken binnen Programma Natuur

Vanuit de Nationale bossenstrategie wordt voor de financiering o.a. gekeken naar het Programma Natuur. Het Programma Natuur richt zich met name op het behalen van de internationale natuurdelen en stikstofgevoelige natuur. Succesfactoren om bos- en bomen binnen dit programma een plek te geven zijn:

- Financiering slim combineren met initiatieven uit de samenleving, samenwerking met groene partners en deze initiatieven koppelen aan provinciale opgaven; zoals bodemdaling, waterberging, stikstof, verduurzaming landbouw, verstedelijking, RES, circulaire economie en gezondheid.
- Investeren in uitbreiding van de internationaal zeldzame bostypen: (laag)veenbos en hardhoutooibos (mogelijk in de Delta) en leefgebied van beschermde soorten. Investeren in deze typen wordt (landelijk) ook gevraagd door de terreinbeheerders¹² en is benoemd in het advies van de Rijksadviseurs.

Het komende jaar gaan we aan de slag met een Zuid-Hollands Programma Natuur. Samen met onze groene partners willen we binnen dit programma een onderdeel bos en bomen uitwerken.

Ook willen we verkennen of we onze provinciale gronden hiervoor in kunnen zetten. De gronden hebben meestal nog een agrarisch waarde dus financiering moet nog gezocht worden. Sommige gronden zijn gereserveerd voor ruilgrond voor realisatie NNN, maar niet allemaal. Voorwaarde bij investeren in extra bos is dat we ook de financiering voor het beheer vooraf goed regelen.

¹² https://www.vbne.nl/Uploaded_files/Zelf/nationale-bossenstrategie-voorstellen-sector-bos-en-natuur-maart-2020.766e8b.pdf

3.5.3 In 2021 aansluiten bij en kansen uitwerken rondom concrete initiatieven

Om bovenstaande twee sporen goed van de grond te krijgen willen we proberen om in 2021 een aantal concrete initiatieven voor meer bos en bomen de helpende hand toesteken of kansen verder uitwerken. We zien kansen om samen met groene partners en enkele ambitieuze gemeentes aan de slag te gaan en ook anderen hierbij inspireren. We willen daarbij de verbinding zoeken met marktpartijen, waterschappen en onze eigen provinciale opgaven.

Kansrijke initiatieven zijn bijvoorbeeld een particulier initiatief voor een klimaatbos, het benutten van mogelijkheden in recreatiegebieden of aansluiten bij initiatieven van gemeentes zoals Nieuwkoop. De gemeente Nieuwkoop heeft een quickscan bos en bomenstrategie opgesteld. Hierin zijn denkrichtingen uitgewerkt voor nieuw bos, tegen Natura 2000 gebied aan (zie figuur 6) en bomen rondom woonkernen (o.a. om hittestress tegen te gaan). De gemeente wil deze ideeën nader uitwerken in een zorgvuldig gebiedsproces. Ook plan Boom van de Milieufederatie, waardoor inwoners en bedrijven het planten van bomen kunnen financieren, is één van deze kansrijke initiatieven. Daarnaast willen we bijdragen aan inspirerende initiatieven gericht op publiekscommunicatie en het daadwerkelijk planten van bomen. Hierdoor kunnen wij initiatieven die landelijk opgepakt worden laten bijdragen aan extra bomen in Zuid-Holland.

Voor sommige van deze initiatieven geldt dat ze met een (bescheiden) impuls vanuit PZH direct tot uitvoering kunnen komen. Uitvoering van andere initiatieven, zoals het voorbeeld in de Noordse buurt, hebben meer tijd en voorbereiding nodig. Door enkele van deze initiatieven nu wel gezamenlijk verder uit te werken en realisatie concreter te maken kunnen we binnen het Programma Natuur een goed uitgewerkt Zuid-Hollands bod neer leggen. Dit stelt ons in staat om in te kunnen springen op kansen, onze provinciale opgaven te verbinden aan initiatieven uit de samenleving en daardoor een multiplier effect te bereiken.

Figuur 6 Denkrichtingen ontwikkeling nieuw bos in de Noordse buurt. De gemeente wil deze ideeën nader uitwerken in een zorgvuldig gebiedsproces (bron: Quickscan Bossenstrategie, Nieuwkoop, 2020)

4 Vitaliteit bestaande bossen en bomen

Naast het onderzoeken van mogelijkheden voor nieuw bos is het ook belangrijk dat de bestaande bossen vitaal zijn en het beheer goed geregeld is. In dit hoofdstuk gaan we in op bossen binnen het NNN en de recreatiegebieden (paragraaf 4.1 t/m en 4.4). In paragraaf 4.5 gaan we in op het beheer en beleid van de bomen langs provinciale wegen.

4.1 Wat is een vitaal bos en waarom is het van belang?

Door het veranderende klimaat, stikstofdepositie en de huidige samenstelling van het bos (te weinig divers) zijn bossen kwetsbaar, bijvoorbeeld voor nieuwe plagen. Een gezond en vitaal bos is een randvoorwaarde om te kunnen voorzien in de behoeften van toekomstige generaties. Een vitaal bos is gemengd (qua soortensamenstelling, genetische samenstelling en leeftijd), waardoor veranderingen en ziektes beter opgevangen kunnen worden.

Een vitaal bos heeft een hoge biodiversiteit (dit draagt juist bij aan de vitaliteit) en ook de belevingswaarde is door de afwisseling groot. Voor de vastlegging van koolstof is het van belang dat er genoeg houtvoorraad (dood of levend) in het bos blijft, en de bodem bij kap en beheer niet wordt omgewoeld. Ook de bodem slaat namelijk veel koolstof op.

Vanuit de Nationale bossenstrategie is per provincie gevraagd in welke delen van de provincie de kwaliteit onder druk staat. Deze vraag hebben we besproken met de terreinbeheerders. Daaruit bleek dat met name de vitaliteit en het beheer van relatief jonge bossen op voedselrijke grond onder druk staat (zie kader op blz 19). Ook zijn een aantal aandachtspunten binnen het NNN benoemd (zie bijlage 2). De bomenridders en het landelijk netwerk bos en bomen vinden het belangrijk dat er ruimte is voor natuurlijke processen en dat de mens niet teveel in te grijpt

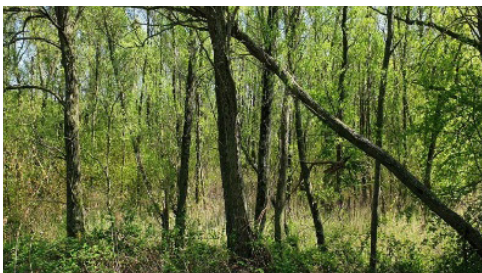

Foto 9 Wilgenbos in de Vlietlanden

Foto 10 Essentaksterfte vraagt soms om extra beheer

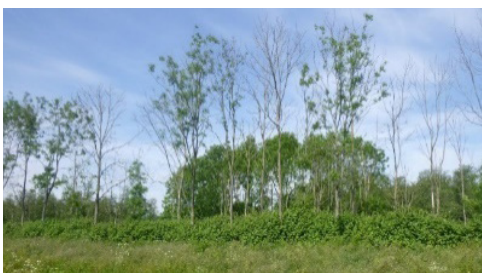

Foto 11. Bosverjonging ontbreekt als er massaal bramen op komen

4.2 Beleid en afspraken over beheer binnen het Natuurnetwerk

Binnen het Natuurnetwerk bestaat 17 procent van het land oppervlak uit bos. Voor deze bossen stuurt de provincie op de doelen zoals vastgelegd in het Provinciaal Natuurbeheerplan, uitgewerkt in specifieke bostypen. Voor beheer, monitoring, recreatievoorzieningen en toezicht van natuurgebieden stelt de provincie in grote delen van het NNN subsidie beschikbaar, onder de voorwaarden van de Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL). Indien gewenst kan de provincie besluiten ook inrichtingsmaatregelen te subsidiëren.

De terreinbeheerders zijn SNL gecertificeerd. Hierbij staat vertrouwen in de beheerder centraal. Vertrouwen in zijn motivatie en professionaliteit om goed beheer uit te voeren en daarover transparant te zijn. Ook zijn de beheerders verplicht om in het kwaliteitshandboek te beschrijven hoe zij omgaan met het bereiken van natuurdoelen, beheer, beheermonitoring, kennis, evaluaties en controles (interne audit). Een deel van de bossen in de Natura 2000 gebieden zijn ook beschermde habitattypen en hierover worden afspraken vastgelegd in de Natura 2000 beheerplannen.

Er is regelmatig overleg met de provincie via de Natura 2000 beheerplannen, de monitoring en SNL evaluaties en via het groene partner overleg. Via deze overleggen worden ook de aandachtspunten, zoals beschreven in bijlage 3, meegenomen.

4.3 Beleid en afspraken over beheer binnen recreatiegebieden

Ruim twintig procent van het bos in Zuid-Holland ligt binnen recreatiegebied. In de Startnotitie Sport en Recreatie (april 2020) is de provinciale ambitie en de daaraan gekoppelde opgave voor recreatie beschreven.

De uitvoering van de Startnotitie Sport en Recreatie vindt plaats met bestaande provinciale middelen. Mede door de beperkte provinciale middelen voor Sport en Recreatie zal waar mogelijk de verbinding worden gezocht met andere maatschappelijk opgaven en beleidsvelden.

In de Startnotitie is geconstateerd dat er grote verschillen zijn in de kosten en de provinciale bijdragen aan het beheer van recreatiegebieden. Investeren in de vitaliteit en het beheer van bossen is gewenst (zie kader blz 19). Om de beperkte provinciale middelen zo effectief mogelijk in te zetten is in de startnotitie benoemd dat er wordt gewerkt aan:

- een kwaliteitsmeetlat waarmee de kwaliteit van een gebied inzichtelijk wordt gemaakt. De vergoeding voor aanleg, beheer en onderhoud van een groengebied kan daarmee worden gerelateerd aan de kwaliteit als ook aan bezoekersaantallen en de daarmee samenhangende beheerkosten.
- een uniforme beheersystematiek welke de basis vormt voor zowel de financiering van het basisbeheer als ook van kwaliteitsimpulsen.

Met het afwegingskader en de uniforme beheerregeling wordt op een transparante wijze inzicht gegeven in de besteding van de provinciale middelen voor recreatie. In de notitie Sport en recreatie is de aandacht voor vitaliteit en belevingswaarde van het bos benoemd. Wel is benadrukt dat uit het behoefteonderzoek kan blijken in hoeverre investeren in vitaliteit van het bos door recreanten is gewenst is of dat het noodzakelijker is om te investeren in recreatievoorzieningen (zoals bankjes en paden). De concrete uitwerking krijgt een plek in de lokale beheerplannen.

Daarnaast gaan wij als onderdeel van Zuid-Hollands Programma Natuur verkennen welke mogelijkheden er zijn om extra te investeren in vitaliteit en beheer van deze recreatiegebieden. Deze gebieden zijn immers ook van belang voor de biodiversiteit en er liggen kansen de biodiversiteit verder te vergroten. Investeren in vitaliteit van de recreatiebossen sluit ook goed aan op de landelijk ambities:

- De bossen zijn van groot belang voor recreatie en gezonde leefomgeving in de drukke randstad;
- De bossen liggen veelal op rijke klei grond. De bomen groeien hier hard en kunnen daardoor relatief veel CO₂ opslaan.

Aandachtspunten vitaliteit en beheer recreatiebossen

Vanaf de jaren '80 zijn er in Zuid-Holland veel bossen aangeplant met een recreatiedoelstelling. De ontwikkeling van deze bossen is snel gegaan door veelal rijke (klei) grond en het hoge aandeel snel-groeiende bomen (populieren). Het ouder worden van deze bossen draagt bij aan de biodiversiteit en de recreatieve waarden van deze bossen. Ook beheermaatregelen zijn noodzakelijk om de diversiteit en vitaliteit van deze bossen te bevorderen en ze daarmee toegankelijkheid te houden en de beleefbaarheid te vergroten. Aandachtspunten in deze bossen zijn:

1. De essentaksterfte zorgt ervoor dat veel bomen dood gaan. Dat zorgt voor ingrepen, soms zeer beperkt, soms meer ingrijpend, ten aanzien van kap en aanplant. Sommige situaties lenen zich juist voor het volgen van de natuurlijke ontwikkeling.
2. Populierenbossen worden oud en daardoor instabiel en ontoegankelijk. Verjonging is nodig, maar het behoud van oude bomen (zonder dat dit gevaar voor recreanten oplevert) is ook van belang. Zorgvuldigheid in te maken keuzes zijn belangrijk.
3. Sommige bossen zijn weinig divers aangelegd (in leeftijd en in soort). Gevarieerde bossen zijn beter bestand tegen ziekten, recreatief aantrekkelijker en dragen bij aan biodiversiteit.
4. In sommige bossen is selectieve kap nodig om langzaam groeiende bomen (die bij de aanleg zijn geplant) ruimte en licht te geven. Deze worden anders verdrongen. Dit beheer is soms te lang uitgesteld;
5. De overgangen tussen bossen en graslanden zijn abrupt. Geleidelijke overgangen en goed ontwikkelde bosranden met andere boomsoorten en struiken, zorgen voor veel meer biodiversiteit en een hogere belevingswaarde.
6. In veel gebieden zijn beperkte beheervoorzieningen, zoals beheerpaden, waardoor uitvoeringskosten voor beheer hoog zijn

4.4 Bomen langs provinciale wegen

De afdeling Dienst Beheer en Infrastructuur (DBI) is verantwoordelijk voor het onderhoud en in stand houden van het bomenbestand bestaande uit ca 37.000 bomen en 130 ha bosplantsoen. De bomen zijn van grote landschappelijke waarde en vormen ook het leefgebied van verschillende diersoorten, zoals vogels, vleermuizen en insecten.

Eens per 3 jaar vindt een VTA-inspectie plaats en worden de daaruit voortkomende maatregelen uitgevoerd om het bomenbestand veilig te houden. Naast het uitvoeren van onderhouds- en veiligheidssnoei is het soms nodig om bomen te kappen, vanwege de verkeersveiligheid of ten behoeve van specifieke infrastructuurprojecten.

Het beleid bij het kappen van bomen is als volgt:

- Voor iedere gekapte boom wordt een boom terug geplant. Ook als dit wettelijk niet verplicht is. Bij ruimtegebrek vindt herplanting op een andere plek plaats.
- In het geval van grootschaliger bomenkap wordt een integraal Groenplan opgesteld.
- Herplant vindt plaats buiten de obstakelvrije zone.
- Bij de aanplant van nieuwe bomen worden verschillende aspecten in overweging genomen om te bepalen welke soort wordt aangeplant.

De aanwezigheid van bomen binnen de obstakelvrije zone vormt op zichzelf geen aanleiding voor grootschalige bomenkap. De provincie kiest voor een gefaseerde aanpak die recht doet aan de waarde van bomen in het landschap, de ecologische waarde en aan het gegeven dat het tientallen jaren duurt voor een boom is volgroeid.

Ambitie voor het bomenbestand voor de komende jaren is:

- Beter inzicht krijgen in het bomenareaal d.m.v. een inventarisatie (opdracht recent uitgezet)
- Op basis hiervan wordt een boombeheerplan opgesteld. Er wordt gestreefd naar diversiteit::
 - o om ziekten en plagen te voorkomen
 - o de biodiversiteit te vergroten
 - o ten behoeve van klimaatadaptatie.
- Inventariseren van potentiële locaties voor bomen die elders niet meer terug geplant kunnen worden zoals:
 - o Het planten van bomen in overhoeken
 - o Aankopen van grond om ruimte voor bomen te creëren
 - o Mogelijkheden bekijken voor het plaatsen van afschermingsmogelijkheden ten behoud van bomen in de obstakelvrije zone en deze opnemen in trajectstudies
- Verder uitwerken van regulier onderhoud aan de bosplantsoenen.

Bovenstaande leidt waarschijnlijk niet direct tot extra bomen langs de wegen. Er wordt immers binnen het huidige beleid eerst ruimte gezocht voor bomen die nu binnen de obstakelvrije zone staan en op termijn gecompenseerd moeten worden. Wel kunnen er uit de inventarisatie kansen voor extra bomen naar voren komen.

.

Bijlage 1: Voorstel voor aanpassingen in omgevingsverordening

De provincie heeft de mogelijkheid om, in aanvulling op de Wet natuurbescherming, aanvullende voorwaarden op te nemen in de omgevingsverordening. De belangrijkste voorstellen worden voor aanpassing worden hieronder beschreven.

Verplichten van boscompensatie als er bos verdwijnt in het kader van natuurherstel

Op dit moment hoeft boskap ten behoeve van natuurbeheer niet gecompenseerd te worden. In de Nationale bossenstrategie is afgesproken dit wel te verplichten. Het Rijk moet de landelijke wetgeving hierop aanpassen. In Zuid-Holland is er, in vergelijking tot andere provincies, weinig bos gekapt. Landelijk is afgesproken kap vanaf 2017 te compenseren. In Zuid-Holland is er in het kader van natuurherstel in Natura 2000 gebieden, 2 ha gekapt (voor 2017 is er 4 ha gekapt). Daarnaast staat er nog 8 ha kap gepland. Hiervoor moet dus compensatie gezocht worden. In de Nationale (concept) bossenstrategie is afgesproken dit buiten het NNN te zoeken en hier komt ook financiering voor vanuit het Rijk. Natuurbeheer (in de zin van verwijderen van opslag van jonge bomen) moet wel mogelijk blijven zonder compensatie.

Geen compensatie binnen NNN of recreatiegebieden (als er elders wordt gekapt)

Als er nu houtopstanden buiten het NNN of recreatiegebieden gekapt worden, mogen deze in principe ook binnen het NNN of een recreatiegebied gecompenseerd worden. Omdat er hierdoor per saldo groen verloren gaat, willen we in de verordening opnemen dat dit niet meer mogelijk is. Daarnaast wordt opgenomen dat de compensatie buiten de bebouwde kom houtopstanden moet worden gerealiseerd. Hier door blijft de provincie bevoegd gezag en kan de houtopstand later niet alsnog verdwijnen.

Extra aandacht voor houtopstanden van voor 1850 (in ieder geval indien groter dan 1000 m²), A-locaties bossen en bosreservaten

Oude bossen hebben een speciale waarden en veel is al verdwenen. Het behoud is niet alleen vanuit cultuurhistorisch oogpunt van belang, maar ook vanwege biodiversiteit. In dit landschappelijke groene erfgoed komen nog veel oorspronkelijk inheemse (autochtone) bomen en struiken voor, die genetisch zeer waardevol zijn. Ze zijn aangepast aan ons landschap en klimaat. In later aangeplante bossen zijn deze vaak vervangen door niet-inheemse variëteiten en ook de variatie in genensamenstelling is door aanplant minder groot. Hoe groter de diversiteit in genetische samenstelling hoe minder gevoelig het bos is voor ziekten en plagen en hoe beter veranderingen in bijvoorbeeld klimaat zijn op te vangen. We willen daarom zuinig zijn op deze oude bossen.

Het Rijk heeft deze elementen geïnventariseerd en de nog bestaande elementen zoveel mogelijk op kaart gezet (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2016). Via de toelichting willen we het belang van deze bossen verduidelijken en via de verordening willen we voorkomen dat kap elders gecompenseerd kan worden. Beheer en selectieve verjongingskap is overigens soms juist noodzakelijk om de specifieke bosgemeenschap in stand te houden en dit blijft mogelijk.

In een bosreservaat is met de beheerder afgesproken dat er geen houtoogst of bosbeheer plaatsvindt. Het stelt onderzoekers in de gelegenheid de ontwikkeling van het bos over lange termijn te volgen. Er zijn 5 bosreservaten in Zuid-Holland aangewezen¹³ en de bosontwikkeling wordt gevolgd door de Universiteit Wageningen. De kans dat hier gekapt wordt is zeer klein, maar voor de volledigheid benoemen we deze ook in de omgevingsverordening.

¹³ De Slikken van Flakkee (SBB), Beerenplaat (SBB), Oude Kat (SBB), Horsten (Koninklijk huis) en Kijfhoek (Dunea). Hiervan zijn Beerenplaat en de Horsten ook een A-locatie.

Bijlage 2: Aandachtspunten vitaliteit en beheer binnen NNN en Natura 2000 gebieden

Natura 2000 habitattypen

Voor alle drie de boshabitattypen (Duinbos, Veenbos¹⁴ en Vochtige alluviale bossen) die in Zuid-Holland voorkomen, geldt een behoudsdoelstelling (dus geen uitbreiding).

Voor de meeste duinbossen geldt een verbeterdoelstelling in kwaliteit. Aandachtspunten zijn:

- Verzuring waardoor typische duinflora verdwijnt. Er zijn geen concrete maatregelen geformuleerd, maar Dunea is in samenwerking met de provincie een onderzoek gestart.
- Eutrofiering (door stikstofdepositie en op een aantal locaties door honden). Dit leidt tot eentonige ondergroei met veel brandnetels en bramen.
- Terugdringen exoten (Amerikaanse vogelkers, Mahonie en Japanse Duizendknoop)

Het oppervlak habitatype (laag) veenbos is zeer beperkt en alleen in de Nieuwkoopse plassen aangegeven. Er is geen verbeterdoelstelling afgesproken. Dit bostype staat op de rode lijst van Europees bedreigde habitatype als kwetsbaar. De terreinbeheerders hebben in het kader van de Nationale bossenstrategie gevraagd om uitbreiding van dit bostype. Binnen de Nieuwkoopse plassen is hier geen ruimte voor i.v.m. andere doelstellingen.

Vochtige alluviale bossen:

Dit type is aanwezig in Haringvliet, Hollands diep en de Oude maas. In het beheerplan is benoemd dat de Natura 2000 doelen worden bereikt met (huidig) beheer. Aandacht voor de ontwikkeling van deze bossen is nu niet groot. Prioriteit ligt bij kustvogels, ruigte en zomen, noordse woelmuizen. Er zijn wellicht mogelijkheden voor ontwikkeling naar Hardhoutooibos. Ook dit is een van de twee bostypen waar in het kader van de Nationale bossenstrategie uitbreiding voor wordt gezocht. Dit is nu niet meegenomen in de Natura 2000 beheerplannen. Ook willen we binnen het Natura 2000 traject meer aandacht voor het bosreservaat dat in de Grevelingen ligt

Overige bostypen

De volgende aandachtspunten zijn benoemd voor de bossen die niet aangewezen als habitatype:

- Oude landgoedbossen kennen vaak weinig natuurlijke verjonging. Beheerders planten daarom in deze bossen actief andere soorten aan.
- Opslag van exoten, waaronder appelbes, Japanse duizendknoop

Daarnaast willen we als provincie bij het beheer extra aandacht vragen voor het behoud van oude bosomelementen. Dit is belangrijk om de diversiteit aan wilde, inheemse soorten te behouden (zie ook bijlage 1).

¹⁴ Officieel heeft het habitatype hoogveenbos, maar laagveenbossen zijn hier onderdeel van.